

2003

LEVEN VOLGENS JE IDEALEN? JA, WIE WIL DAT NIET!

Hedendaags radicaal links is een 'wit bastion', schrijft Boukje Berents in *Leven volgens je idealen* (2002), een nieuwe bundel essays over huidige sociale bewegingen onder redactie van Saskia Poldervaart. 'De witheid van de beweging contrasteert met de veelkleurigheid van Nederland', vervolgt de schrijfster. Solidariteit en diversiteit worden weliswaar met de mond beleden, maar 'de beweging' vormt geen afspiegeling van de culturele diversiteit die onze stedelijke samenleving kenmerkt. Het artikel van Berents is een van de schaarse bijdragen, waarin 'de beweging' kritisch wordt benaderd en de lezer vol verwachting uitkijkt naar een 'veelkleurig' perspectief op *'andere politieken van huidige sociale bewegingen in Nederland'*, zoals de ondertitel van de bundel luidt. Helaas wordt die belofte niet ingelost. Het essay omvat geen inventarisatie van bewegingen die weldegelijk een interculturele bijdrage hebben geleverd aan 'andere politieken', zoals de graffiticultuur – de grootste globale, interculturele kinderbeweging die de wereld ooit voorbracht. Ook de even globale hiphopcultuur, denk aan de baanbrekende activiteiten van 'Chocolate' in Amsterdam en Rotterdam, krijgt geen rol toebedeeld in het politieke spectrum van 'huidige sociale bewegingen'. En dat is merkwaardig, omdat Pytrik Schafraad elders in de bundel wel een groot hoofdstuk wijdt aan de 'witte' punkbeweging. En daarmee lijkt de bundel politiek vooral te (willen) vinden in de traditionele autochtone cultuur.

Dat perspectief maakt *Leven volgens je idealen* tot een gemiste kans. In een nerveus tijdperk waarin velen het 'multiculturele drama' bezingen, er standbeelden voor Pim Fortuyn verrijzen en politici en bestuurders openbare orde en multiculturalisme als synoniemen beschouwen, had het boek aan actualiteit kunnen winnen indien het thema van de 'andere politieken' zou worden gesitueerd in de context van het interculturealisme. Nu ademt de bundel vooral de sfeer van de jaren 90, waarin het veld van de sociale bewegingen werd uitgebreid naar punk, 'riotgrllzz', cyberfeminisme, fanzines en zelfs sjamanisme. Natuurlijk heeft het boek ook oog voor meer gevestigde sociale bewegingen, waaronder die van de krakers, feministen, anti-globalisten en dierenactivisten. Maar als overzichtswerk van huidige sociale bewegingen maakt *Leven volgens je idealen* een gedateerde indruk.

Wellicht is de wereld ingrijpend veranderd na 11 september 2001 en de moord op Pim Fortuyn. Het boek bundelde een aantal essays die werden geschreven 'voor het Pim Fortuyn-gebeuren', schrijft Saskia Poldervaart in haar inleiding. Poldervaart mag worden geprezen om haar onbaatzuchtige ijver de wereld kond te doen van 'al die groepen die zich verzetten tegen de huidige neoliberale politieke cultuur, groepen die in de media en daardoor van academici en politici zo weinig aandacht krijgen'. Steeds weer opnieuw, als onderzoeker en docent, verzet ze zich tegen het verwijt dat onze samenleving politiek apathisch zou zijn en dat 'links' geen factor van betekenis meer zou zijn in het maatschappelijke leven. Politiek definieert ze als 'het toepassen van je idealen in het dagelijks leven', omdat 'er een relatie is tussen hoe je wilt leven, hoe je met mensen wilt omgaan, en hoe je de strijd voor maatschappelijke veranderingen wilt voeren'. En deze 'politiek' van 'Do It Yourself' is vitaal en

springlevend, zegt Poldervaart. In haar enthousiasme weet ze steeds weer nieuwe studenten aan zich te binden, die niet alleen hun engagement onbekommerd mogen belijden, maar tevens worden aangemoedigd hun beleving van 'andere politiek' wetenschappelijk te onderbouwen. *Leven volgens je idealen* is de neerslag van enkele studiegroepen, die samen met Poldervaart in 2000 en 2001 een inventarisatie maakten van huidige sociale bewegingen.

De essays kennen alle een vergelijkbare systematische opbouw. Nadat de 'probleemstelling' is gepostuleerd wordt er een 'theorie' uit de kast getrokken, die vervolgens wordt 'getoetst', en waarna er een 'conclusie' wordt geformuleerd. Die schoolse opzet komt de leesbaarheid van het boek niet ten goede, omdat theoretisch geneuzel veel meer ruimte krijgt dan de beschrijvingen en belevingen van de verschillende bewegingen. Het grootste mankement van de bundel is dan ook dat alle bijdragen gevangen blijven in een traditioneel modernistisch kader, terwijl Poldervaart juist een 'postmoderne' benadering van huidige sociale bewegingen voor ogen stond.

Dat modernisme wreekt zich ook op een ander terrein. Zo wordt 'politiek' gedefinieerd in een klassieke, verlichte en moderne context: het toepassen van idealen en principes in je dagelijks leven. Juist het doen van een beroep op ethische of politieke idealen, of anders, geloven dat ethiek of politiek maatschappelijke processen kunnen besturen of veranderen, is een modernistisch geloofsartikel bij uitstek. De uitholling – en daarmee terugtrekking - van politieke partijen, kerken, vakbonden en andere centra van ethische en politieke sturing, toont juist aan dat de samenleving niet vanuit een enkel centrum wordt gereguleerd, gestuurd en geordend. Plekken van ethische en politieke zingeving zijn 'leeg' geworden – dat is de postmoderne werkelijkheid. Of zoals Paul Frissen in *De Lege Staat* (1999) schrijft: 'De geschiedenis, de werkelijkheid, is niet het resultaat van een blauwdruk. Plannen zijn slechts beperkt effectief: in onderdelen van het geheel en meestal met onbedoelde neveneffecten. Het is daarom zinloos om welke werkelijkheid dan ook te beschouwen als het product van intentioneel handelende individuen, groepen of organisaties'.

De keuze voor 'andere politieken' die Poldervaart heeft gemaakt in *Leven volgens je idealen* is dan ook volstrekt modernistisch. In bewegingen als kraken, antiglobalisering, feminisme, punk en dierenactivisme is nog een links residu zichtbaar, weliswaar uitgekleeft tot 'single issues'. Zonder warrige theorievorming en 'wishful thinking' had Poldervaart zich ook gewoon op een klassiek anarchistisch uitgangspunt kunnen beroepen: cultuur is politiek – het opeisen van het recht je eigen leven in te richten zoals je dat zelf wilt, is de hoogste vorm van politiek. Inderdaad, de 'levensstijl' is de ware erfgenaam van politieke en religieuze verzuiling. Maar dan hadden de auteurs de oude scheidslijnen van 'links' en 'rechts' moeten verlaten en tot het inzicht zijn geraakt dat 'levensstijlen' ook worden gegenereerd door het door hen zo verfoeide 'globale, neoliberale kapitalisme'. In de 'global village' is leven volgens je idealen de smeerolie van het systeem, maar ook het lokaas om mensen te verleiden deelgenoot te worden. Iedereen wil vandaag leven volgens eigen idealen: we meten de kwaliteit van ons leven af aan de mate waarop we ons leven volgens die idealen kunnen inrichten. Reclame, adverteren, merken en logo's drijven op het succes van dit motto. Zou hierin ook de constatering liggen besloten dat adverteerders vandaag radicalere slogans ontwerpen dan actiegroepen en

protestbewegingen? 'Live Life To The Max' en 'Just Do It' appelleren niet alleen aan 'leven volgens je idealen', maar overtreffen haar bovendien in intensiteit. Als Poldervaart beweert dat 'utopische bewegingen kunnen worden gedefinieerd als bewegingen waarvan de leden door het vormen van gemeenschappen pogen hun idealen in het dagelijks leven toe te passen', dan geldt die definitie voor alle burgers van de 'global village'.

In feite behandelt *Leven volgens je idealen* slechts een selectief aantal 'lifestyles' van een blank maatschappelijk middenveld, voor wie verantwoordelijkheidsbesef, medemenselijkheid en solidariteit nog altijd belangrijke ethische drijfveren zijn. Daar is ook helemaal niks mis mee, maar ze kunnen niet wedijveren met de verlokkingen waaraan we dagelijks bloot staan. In die zin zijn ze politiek impotent en zullen ze nooit een 'alternatief' vormen voor de verlangensmachine die over onze planeet walst. Nieuwe sociale bewegingen doen er goed aan de driften en mechanismen op te sporen die aan onze huidige globale samenleving ten grondslag liggen. Indien hun idealen beter, intercultureler, leuker, geiler en spannender blijken dan die van reclame en entertainment, dan gloort er hoop voor 'andere politieken'.

Is *Leven volgens je idealen* dan een overbodig boek? Natuurlijk niet. De bundel biedt een mooi overzicht van hedendaagse wereldverbeteraars die allen hun steentjes bijdragen aan de strijd tegen uitbuiting, uitsluiting, armoede en vrouwenhaat.

Poldervaart haalt haar gelijk als ze zegt dat Nederland lang niet zo politiek apathisch is als zo vaak wordt voorgesteld. Maar het onderste wordt niet uit de kan gehaald. Het grote 'postmoderne' vraagstuk – hoe krijgen sociale bewegingen (weer) grip op maatschappelijke processen? – krijgt te weinig aandacht. En, wellicht nog belangrijker, het boek heeft nauwelijks oog voor de wijze waarop verzet en aanpassing zich in de interculturele 'global village' manifesteren. Die vragen zouden aan de orde kunnen worden gesteld in een vervolgonderzoek.

- Saskia Poldervaart, *Leven volgens je idealen. De andere politieken van huidige sociale bewegingen in Nederland* (Aksant Amsterdam, 2002). 435 pagina's. www.aksant.nl